

สัญลักษณ์

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ถาม-ตอบ ปัญหาธรรม วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๘

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ถาม : ข้อ ๑๖๗๒. เรื่อง "พระพุทธรบาทสี่รอย"

กราบนมัสการหลวงพ่อบุญธรรม วันที่ ๑๖-๑๘ บุญบารมีอันสูงส่งที่หนูมีบุญได้กราบไหว้บูชาพระพุทธรบาทสี่รอยเปรียบเสมือนได้กราบพระพุทธเจ้า ๔ พระองค์เลยละ ตอนแรกคิดอยู่ก่อนแล้วว่าได้กราบพระพุทธรบาทสี่รอยแล้วใจต้องโน้มน้ำถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ยิ่งขึ้น อีกอย่างเพื่อนที่ไปกราบไหว้บูชาแล้วเล่าให้ฟังว่าสถานที่ที่ศักดิ์สิทธิ์มากๆ พลังแรงมากๆ หนูก็ตั้งใจไว้ว่าจะไปรับพลังกลับมาเพื่อพัฒนาเจริญภาวนาของตน

แต่แปลกมากค่ะหลวงพ่อบุญธรรม ชั่วโมงตามอธิษฐานจิตก่อนเดินทาง แล้วหนูจำคำสอนของหลวงพ่อบุญธรรมที่ว่าห้ามให้จิตออกนอกกาย ให้นึกแต่พุทโธ ก็พยายามนึกถึงพุทโธ อยู่กับพุทโธ แล้วถึงเวลากำหนดแผ่เมตตา อุทิศส่วนกุศลเล็กน้อย ภาระทางโลกที่แบกไว้หายเลย และจิตเหมือนลำธารใสๆ เบิกกาย เบิกใจอย่างไรบอกไม่ถูก เนื่องจากไปเป็นคณะ ขึ้นรถแล้วอารมณ์และจิตใจก็กลับสู่ปกติ เพื่อนๆ คุยกันบนรถ หนูคิดว่าถ้าเราภาวนาตรงที่พระพุทธรบาทสี่รอยแล้ว ถ้าเราปิดควาจา ภาวนาต่อไปให้อยู่กับตัวเองน่าจะดีมากกว่า

หนูกราบพระพุทธรบาทสี่รอยแล้วเห็นพระพุทธรบาทสี่รอยใหญ่มาก (แต่บอกตามตรงหนูแยกไม่ค่อยออกว่าเนื่องจากไม่มีผู้รู้คอยอธิบาย ก็เลยดูไม่เป็นว่ารอยสอง รอยสาม รอยอย่างไร รอยหนึ่งใหญ่มาก ชัด คุ้ออกง่าย รอยที่สี่ขององค์ปัจจุบันเล็กสุดก็ดูไม่ยากค่ะ)

คำถามหนูคือ รอยพระพุทธรบาทใหญ่มาก นั้นหมายถึงพระพุทธเจ้าทั้ง ๔ องค์มีรูปร่างใหญ่มากอย่างนั้นหรือคะ หรือว่าพระพุทธเจ้าทั้ง ๔ พระองค์มีรูปร่างเหมือนคนทั่วไปตามสมัยนั้นๆ แต่ใช้ฤทธิ์ทำให้พระพุทธรบาทใหญ่ผิดปกติ ผ่านไปอย่างน้อย

๒,๐๐๐ กว่าปีหนูไม่แน่ใจว่าที่บอกว่าจารึกไว้คือคำพูดของพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบันมีการจารึกเป็นลายลักษณ์อักษรสมัยนั้น หรือแค่ตอนหลังๆ มีพระอรหันต์ใช้ตาในเห็น หนูสงสัยเลยกราบถามหลวงพ่อดี

ตอบ : หนูไปกราบพระพุทธบาทสี่รอยแล้วก็เอาใจท้อมาถามเราไง เขาไปกราบกันเนาะ เราไม่ได้ไป

ถาม : (ความสงสัยในศาสนา ตอนนีถถามหลวงพ่อดี)

ตอบ : เขาว่าอย่างนั้นนะ ความสงสัยในศาสนา พระพุทธบาทสี่รอยเป็นที่เลื่องลือ ครูบาอาจารย์ของเราบางองค์ก็เลยไปกราบ บางองค์ก็ยังไม่เห็นเคยไป บางองค์ไปภาวนาที่นั่น การว่าไปภาวนาที่นั่น เห็นใหม่ พระพุทธบาทสี่รอยเขาว่าเป็นที่เคารพบูชา ถ้าเรามองเป็นเรื่องโบราณวัตถุ ถ้าเป็นเรื่องโบราณวัตถุนะ เราเห็นว่าสิ่งนี้ เราจะบอกว่าพระพุทธบาทสี่รอยเป็นสิ่งที่เคารพบูชา เป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ใช้ได้ นี่เป็นเรื่องจริง แต่ถ้าจะมาวิเคราะห์หักกันว่าพระพุทธบาทสี่รอยเป็นรอยเท้าขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้ง ๔ พระองค์

ของเรานี้ ๒,๐๐๐ กว่าปีนะ สมณโคดมเรา ๒,๐๐๐ กว่าปี แล้วนอกนั้นล่ะ? มากไปกว่านั้นล่ะ? แล้วครูรอยพระพุทธบาท รอยพระพุทธบาทต่างๆ ไป รอยพระพุทธบาทที่เป็นที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งที่เราเจอ เวลาไปแล้วเป็นรอยพระพุทธบาท แล้วอย่างนี้เขาทำเป็นเครื่องหมาย อย่างที่วัดโพธิ์ เห็นใหม่ ครูรอยพระพุทธบาท อย่างนี้มันเป็นสัญลักษณ์ เป็นสิ่งเคารพบูชา เป็นสิ่งเคารพบูชาที่ถูกต้อง อย่างนี้เราเห็นด้วย

ฉะนั้น สิ่งที่ว่าพระพุทธบาทสี่รอย สิ่งนี้เป็นโบราณวัตถุ เป็นสิ่งมหัศจรรย์สิ่งต่างๆ ของโลกนี้ใช่ แต่ถ้าพูดภาษาเรานะเป็นสัญลักษณ์ไง เป็นสิ่งที่เคารพบูชาไง เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวใจ ถ้าเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยว เวลาเราเคารพบูชา เห็นใหม่ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ถ้าพูดอย่างนี้ปั๊บทำไมเราเคารพพระพุทธรูปว่าเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าล่ะ? แล้วเดี๋ยวก่อนใหม่เวลาทางวิทยาศาสตร์ พ่อแม่ของหลายๆ คนมาบอกเลย ว่าเวลากลับบ้านไป ระหว่างพ่อแม่ลูกคุยกันมันคุยด้วยเต็มปากเต็มคำ ก็ถามแม่ ลูกถามแม่นะ แม่ แม่กราบทำไม? มันเป็นอิฐ หิน ทราช ปูน แม่กราบทำไมมันเป็นทองเหลือง แม่กราบทำไม?

อ้าว เด็กมันคิดอย่างนั้น เด็กมันคิดอย่างนั้น เห็นไหม ถ้าเด็กมันคิดอย่างนั้นปั๊บ เขาก็คิดของเขาอย่างนั้น แต่ของเราเขาเรียกเป็นรูปเคารพ คำว่ารูปเคารพ รูปเคารพ เราสร้างรูปขึ้นมาเคารพ ทีนี้คำว่ารูปเคารพ เวลากราบพระหลวงตาท่านถามว่า เวลากราบพระนี่กราบถึงพระไหม? เวลาเรากราบพระพุทธรูปเราไม่ได้กราบอิฐ หิน ทราช ปูน เราไม่ได้กราบทองเหลือง เป็นรูปเคารพเพราะระลึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กราบถึงพระไฉน กราบถึงปัญญาคุณ เมตตาคุณ พุทธคุณขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ๒,๐๐๐ กว่าปีมาแล้ว

ฉะนั้น เวลาสมัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังไม่ได้หล่อพระพุทธรูป ยังไม่ได้หล่อ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านิพพานไปแล้วหลายร้อยปีถึงได้มาหล่อกันแล้วเวลาหล่อขึ้นมา เห็นไหม คุณมันก็แบบว่าเป็นปางต่างๆ แต่ของเราเวลากราบพระนี่เราบอกให้กราบถึงพระพุทธรูป กราบถึงพระพุทธรูป กราบถึงคุณงามความดี กราบถึงศาสนาพุทธเป็นศาสนาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเป็นผู้รู้ก่อน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นคนเผยแผ่ธรรม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นเจ้าของศาสนา แล้วองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางธรรมและวินัยนี้ไว้ เรากราบตรงนี้ เรากราบความสามารถ เรากราบปัญญา เรากราบความเมตตาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี่เราระลึกกันเราก็มาสร้างเป็นพระพุทธรูปไว้

นี่ที่วัดส่วนใหญ่จะมีพระพุทธรูปอยู่ในโบสถ์ อยู่ในศาลาเพื่อเป็นจุดยึดเหนี่ยวของชุมชนนั้นๆ แล้วถ้าศักดิ์สิทธิ์ขึ้นมา ศักดิ์สิทธิ์ก็ศักดิ์สิทธิ์ เพราะเราก็กราบ เทวดาก็กราบ พวกเทวดา อินทร์ พรหมเขาก็กราบ เขาก็รักษาของเขา เวลาเขาสร้างวัดของเขาเขาต้องสร้างสิ่งรูปเคารพ รุกขเทวดาเพื่อคุ้มครองดูแล นี่มันก็เป็นไป ไอนี่มันก็เป็นไป นี่พอออกไปแล้วมันจะออกจากนอกศาสนาพุทธแล้ว เพราะในศาสนาพุทธ พุทธมามกะเขาให้ระลึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เราเชื่อในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เท่านั้น เราจะไม่เชื่อสิ่งอื่นใด

นี่เราจะออกไปแล้ว ออกไปรุกขเทวดา ออกไปผู้คุ้มครองรักษา เดียวมันจะออกไปเป็นศาสนาถือจิตวิญญาณแล้ว เพียงแต่ว่าถ้ามันความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์มันศักดิ์สิทธิ์อย่างนั้น แต่ของเราความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์เราจะศักดิ์สิทธิ์ในหัวใจของเรา

เราจะขลัง เราจะศักดิ์สิทธิ์ในหัวใจของเรา ถ้าเราขลัง เราศักดิ์สิทธิ์ในหัวใจของเรา เห็นไหม เรามีศรัทธาความเชื่อ แล้วเราทำบุญกุศลกัน ทำบุญกุศลเสร็จแล้วถ้ามีอำนาจวาสนาบารมีเราจะภาวนากัน เราจะเห็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตัวเป็นๆ เราจะเห็นพุทธะ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานกลางหัวใจ เราจะไปเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยบังเกิดขึ้น โดยสันติวิธี โกลาเล โดยความเป็นจริงเลย นี่พูดถึงถ้าความมุ่งหมายของเราจะ

ฉะนั้นเขาบอกว่าเขาไปกราบพระพุทธรูปที่รอย แล้วเวลาไปกราบ สิ่งที่ว่าเพื่อนๆ พวกมันไปใจว่าสิ่งนั้นท่านกราบแล้วจะภาวนาที่นั่น จะทำประโยชน์ที่นั่น ถ้าภาวนาที่นั่นจะดีอย่างนั้น ครูบาอาจารย์เราเคยไปภาวนาแล้ว อย่างเช่นที่ว่าพระธาตุพนม แต่เดิมปล่อยไว้จนรกรกชฎี หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านรุดงค์ผ่านไปแล้วท่านไปฟื้นฟู ไปพัฒนา แล้วพัฒนาแล้ววางไว้อย่างนั้นให้ผู้ที่อำนาจวาสนาบารมีเขาจะสร้างบารมีของเขา เขาก็มาอยู่บริหารจัดการ

แต่หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านพยายามจะพัฒนาของท่าน ท่านพยายามจะปฏิบัติของท่าน ท่านพยายามจะฟื้นทุกข์ของท่าน ท่านจะรักษาหัวใจของท่าน เวลาพระที่จะไปกราบพระธาตุพนม ไปกราบหลวงปู่มั่น หลวงปู่มั่นบอกว่านี่ธาตุ ๔ ในตัวไม่รู้จักรักษาธาตุนะ ธาตุรู้ทำไมไม่ดูแล เราจะไปกราบแต่ธาตุข้างนอก ธาตุข้างในไม่ดูแล ธาตุรู้เห็นไหม ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ถ้าเราดูแลที่นี่ นี่เวลาหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านสอน สอนอย่างนั้น

นี่ก็เหมือนกัน เวลาเราจะไปภาวนาที่นั่น เราว่าถ้าภาวนาดี นี่มันเป็นรูปเคารพ มันเป็นสัญลักษณ์ มันเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวของชาวพุทธเรา ในเมื่อเป็นสิ่งทางโลกเราก็เห็นด้วยกับทางโลกเขา เราเห็นด้วยนะว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นรูปเคารพ เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวในหัวใจ ฉะนั้น ว่าถ้าไปอย่างนั้นแล้ว เวลาภาวนาไปแล้วเขาบอกว่าเขาภาวนาแล้วใจเขาเบา มันเป็นประโยชน์ สิ่งนี้เป็นประโยชน์ เพราะอะไร? เพราะสถานที่วิเวก กายวิเวก จิตวิเวก เราก็หาสถานที่อย่างนี้เพื่อภาวนากันอยู่แล้ว ถ้าเป็นอย่างนี้นะ คำว่าเป็นสัญลักษณ์ สิ่งที่เป็นสัญลักษณ์ แล้วพอบอกเป็นสัญลักษณ์แล้วเขาก็ถาม คำถามว่า

ถาม : รอยพระพุทธรูปหมายถึงพระพุทธรูปเจ้าทั้ง ๔ พระองค์ ฉะนั้น ถ้ารอยพระพุทธรูปแสดงว่ารูปร่างท่านต้องใหญ่โตมาก เพราะรอยใหญ่มาก แล้วรอยที่สอง รอยที่สาม รอยที่สี่เล็กลงมาตามนั้น

ตอบ : อันนี้มันตีความได้หลายอย่างใช่ไหมถ้าเป็นการกระทำ เขาบอกว่ามันเป็นความจริง ความจริงอย่างนั้นแล้ว แต่เดิมเพราะว่าในโลกนี้มันจะเกิดแผ่นดินไหว มันจะเกิดทุกขเภทภัยไปตลอด มันจะเกิดภัยพิบัติมาตลอด ฉะนั้น เวลาแต่ละยุค ยุคโบราณ ดินมันกลบทับซ้อนกันมาอย่างนี้

นี่ก็เหมือนกัน คำว่าพระพุทธรูปหล่อเขาบอกว่ามันโผล่ขึ้นมา มันอะไรขึ้นมาตามตำนาน ตามตำนานที่นั่นเขาว่ากันอย่างนั้น แต่เราไปเห็นแล้วเราเคยไปดูหนี่ง เราไปเห็นแล้วใหญ่มาก แล้วคิดว่าเป็นรูปร่างของมนุษย์ รูปร่างนั้นก็อีกเรื่องหนึ่ง แต่ถ้ามาคิดในปัจจุบันนี้เราว่าสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ใครจะทำขึ้นก็แล้วแต่ จะเป็นมนุษย์ทำขึ้นมา หรือจะเป็นเทวดาทำขึ้นมา หรือจะเป็นความจริง อันนั้นยกไว้ แต่ถ้าเราคิดว่ามันเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ มันเป็นสัญลักษณ์ จบ

ถ้าเราไปคิดว่ามนุษย์สมัยนั้น มนุษย์สมัยนี้ เพราะมนุษย์โบราณรูปร่างใหญ่โตมนุษย์โบราณ แล้วเป็นยุคเป็นคราว ถ้าเราเห็นเรื่องอย่างนี้แล้วเราเข้าใจไม่ได้ แล้วเราบอกว่าเวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ล่วงมาแล้วอายุ ๘๐,๐๐๐ ปี แล้วเราอายุ ๘๐ ปี เราว่ามันเป็นไปได้ไหม? สิ่งที่ว่านั้นมันเป็นยุคเป็นคราว ฉะนั้น เขาบอกว่า

ถาม : คำถามคือรอยพระพุทธรูปที่ใหญ่มาก นั้นหมายถึงว่าพระพุทธรูปทั้ง ๔ พระองค์รูปร่างใหญ่มากอย่างนั้นหรือคะ หรือว่าพระพุทธรูปทั้ง ๔ พระองค์นี้รูปร่างเหมือนคนทั่วไปสมัยนี้ แต่ใช้ฤทธิ์ทำให้พระพุทธรูปนี้ใหญ่ผิดปกติ

ตอบ : อันนี้เป็นสัญลักษณ์ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้น นี่เป็นสัญลักษณ์ เป็นเครื่องหมาย แล้วเวลาเรามาดูรอยพระพุทธรูปตามที่สังคีตสิทธิ์ในเมืองหลวง ในสังคมไทยมันก็เป็น เราดูถึงว่าเวลาที่เกิดขึ้นใครเป็นคนทำอะไร? เราไม่รู้ เพราะมันมีที่มาที่ไป แล้วเราก็ย้อนกลับไปทางนั้น ย้อนกลับไปรอยพระพุทธรูปที่รอยนั้น มันเป็นอย่างใด แล้วทำไมมันสี่รอย แล้วมันเป็นยุคเป็นคราวอย่างไร อันนี้อย่างหนึ่งนะ ฉะนั้น พอถามมาว่าผ่านไป ๒,๐๐๐ กว่าปี หนูไม่แน่ใจว่าที่เขาจารึกไว้มันเป็นภาษาใด มันเป็นภาษา ถ้ามันเป็นภาษาเหมือนกับอักษรโบราณ แต่เราไม่ได้เห็นตรงนั้น อันนั้นก็ส่วนหนึ่ง

ฉะนั้น สิ่งที่เราดูแบบว่าพวกของโบราณวัตถุ เวลาเกิดสงครามโลกเขาทำลายไปหมดเลย แล้วเขาก็มาสร้างใหม่ สร้างใหม่ในพื้นที่เก่า ในพื้นที่เก่าเราอายุกี่พันปีล่ะ?

อายุเป็นพันๆ ปีมันต้องชำรุดไปแน่นอน แต่เขาก็ฟื้นฟูขึ้นมา เขาพยายามจะทำให้ได้เหมือนเก่า ทำให้ได้เหมือนเก่านะ แล้วเขาบอกว่านี่อายุเป็นพันๆ ปี อันนี้ก็อันหนึ่ง ฉะนั้น สิ่งนี้มันเป็นสัญลักษณ์ใช่ไหม แต่จริงๆ แล้วเราย้อนกลับมา ย้อนกลับมาดูที่ว่าถ้ากรณีนี้แบบนี้บ๊อบเราก็จะเริ่มสงสัย สงสัยสิ่งที่จารึกมา สิ่งที่พระไตรปิฎก พระไตรปิฎก เป็นสิ่งชี้เข้ามาภายในเลยนะ

ฉะนั้น คำว่าสัญลักษณ์นี้เป็นเรื่องหนึ่ง เรื่องที่เป็นพระไตรปิฎกย้อนกลับมา ย้อนกลับมาให้เรา มีศรัทธา มีความเชื่อ ถ้าเรามีศรัทธาความเชื่อเราจะค้นคว้าแล้ว อย่างที่ หลวงปู่มั่นท่านพูด อย่าหลงธาตุข้างนอก เวลาไปไหว้พระธาตุๆ นี้ อย่าหลงธาตุข้างนอก ท่านจะให้ดูธาตุของเรา ให้ค้นคว้าหาธาตุของเรา ให้ค้นคว้าหาหัวใจของเราเห็นไหม ให้เห็นธรรม สิ่งนั้นมันเป็นศาสนวัตถุ ศาสนบุคคล ศาสนวัตถุ นี้ศาสนบุคคล เอ บุคคล คนเป็นใหญ่ คนเป็นใหญ่ หัวใจนี้เป็นใหญ่ ศาสนบุคคล ถ้าบุคคลทำได้จริงขึ้นมา สิ่งนั้นมันวางไว้เลย เพราะเวลาถ้าเข้ามาถึงหัวใจแล้วหัวใจจะมีคุณค่ามาก ถ้าหัวใจมีคุณค่ามากสุข ทุกข์มันอยู่ที่นี้

เวลามันทุกข์ เห็นไหม เวลาทุกข์ วิตกกังวลเรามีความทุกข์มาก ทุกข์เป็นอริยสัจ ทุกข์เป็นความจริง ถ้าเรากำหนดรู้เท่าทันทุกข์ ทุกข์ควรกำหนด ดับเลยนะ แต่สมุทัยละไม่ได้ นี่เราทำสมาธิกันๆ เรากำหนดพุทโธ ใช้ปัญญาอบรมสมาธิมันสงบเข้ามา ทุกข์ควรกำหนด สิ่งที่มีมันผิดพลาดขึ้นมาเราควรกำหนด กำหนดแล้วถ้ามันไม่เกิดปัญญาขึ้นมา มันไปละสมุทัยไม่ได้หรอก ทุกข์ควรกำหนด สมุทัยควรละ สมุทัยคือต้นหาความทะยานอยากได้ ต้นหาความทะยานอยาก ต้นหาคือความอยากได้ อยากดี ความผลัดไส คือไม่ต้องการ ไม่อยากได้ ไม่อยากดี แต่ความไม่รู้เท่า ความไม่รู้เท่ามันก็เป็นต้นหา

ต้นหา ความไม่รู้เท่าต่างๆ ก็เป็นต้นหา ต้นหาคือสมุทัย สมุทัยควรละ ถ้าสมุทัยควรละ ศึกษาธรรมะแล้วเข้ามาที่นี้ ถ้าเข้ามาที่นี้ หลวงปู่มั่นบอกว่าให้รักษาธาตุของเรา ให้ค้นคว้าธาตุของเรา ให้ดูธาตุของเรา ธาตุรู้ๆ มันก็เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต มันจะเห็นธรรม ถ้าเห็นธรรมเอาเข้ามาข้างในนี้ เพราะเอามาข้างในของเรา ให้อธิบายข้างนอกมันจบ แต่ถ้าเราส่งออกไป พระพุทธรูปที่สโรย แล้วถ้าเราพิจารณาไปมันก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งใช่ไหม แต่เราไม่พิจารณาอยู่แล้ว เพราะสิ่งนี้เป็นโบราณวัตถุ

ถ้าเป็นโบราณวัตถุสิ่งที่เป็นที่เคารพบูชาของชาวพุทธ ถ้าสิ่งเคารพบูชาของชาวพุทธ แต่เราจะพูด พูดให้เห็นว่าสิ่งที่เป็นที่เคารพบูชาจากภายนอก สิ่งที่เป็นที่เคารพบูชาจากภายใน ถ้าสิ่งเคารพบูชาจากภายใน สิ่งที่มีคุณค่า เห็นใหม่ ถ้าสิ่งที่มีคุณค่าเรามีคุณค่าที่นี้ เหมือนคู่มือเวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระอรหันต์ถามเอง ถามว่าเวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้ว ชาวพุทธเวลาระลึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะไปที่ไหน เขาก็บอกว่าให้ไปสังเวชนียสถานทั้ง ๔ ที่เราเคยเกิด ที่เราตรัสรู้ ที่เราปฐมเทศนา ที่เราปรินิพพาน

แล้วเวลาคนเขาไป เวลาคนเขาไปเขาซาบซึ้งนะ บางคนไปใหม่ๆ อู้ฮู เหมือนกับพระพุทธรูปเจ้ายังมีชีวิตอยู่เลยนะ ไปถึงนะปลาบปลื้มมากเลย อันนี้มันก็เป็นบุญ แต่พอไปแล้วมันก็ไปอยู่ที่นั่นบ่อยๆ แล้วทำอย่างไรล่ะ? ทำไมไม่ภาวนาต่อเนื่องล่ะ? เราไม่ไปเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจริงๆ หรือ?

ถ้าเวลาไปเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจริงๆ ขึ้นมาแล้ว เวลาหลวงปู่มันเวลาท่านพยายามจะศึกษาธรรมวินัยนะ พระไตรปิฎกท่านก็ค้นคว้า แล้วท่านบอกว่าสี่ห้าเขาห่มกันอย่างไร สมัยพุทธกาลห่มอย่างไร ท่านกำหนดจิตของท่านตามไปดู ย้อนไปดูแล้วเวลาจิตใจของท่านมีคุณธรรมขึ้นมา มีพระอรหันต์สมัยพุทธกาล มีพระอรหันต์ มีต่างๆ มาอนุโมทนา มันสัมผัสจริงๆ นะ นี่เอาความจริงอย่างนี้ ถ้าความจริงครูบาอาจารย์เรามีความจริงอย่างนี้ นี่สิ่งที่เป็นถาวรวัตถุมันก็รักษาไว้ คู่มือเรามาบวชพระกัน บวชพระจรโรงพุทธศาสนา บวชพระนี่สืบต่อพุทธศาสนามาตลอด

ฉะนั้น เรามาจรโรงศาสนา สืบต่อพุทธศาสนามันก็เหมือนมดแดงเฝ้ามะม่วง เห็นไหม เรามาเฝ้ามะม่วงไว้ มะม่วงมันออก มดแดงมันไต่เน้มันไต่มะม่วง ใครเข้ามากัดนะ ใครเข้ามากัดนะ มดแดงมันไม่ได้กินมะม่วง เจ้าของสวนเขามาคอยเฝ้ามะม่วงไปกิน เราบวชมาเรามาสืบทอดพุทธศาสนา สืบทอดพุทธศาสนาเหมือนมดแดงเฝ้ามะม่วง มาศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นสัญญา

นี่ศึกษาจริงๆ ศึกษาธรรมมานี้มดแดงเฝ้ามะม่วง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นเจ้าของสวนมะม่วง มะม่วงมันออกดอกออกผล เราเป็นมดแดงเรามาเฝ้าพวงมะม่วง เรามาศึกษาไง ถ้าเราศึกษา เห็นใหม่ เราศึกษา แล้วถ้าเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมาเราจะเป็นคน เราจะคอยเฝ้ามะม่วงมากิน เราจะได้รสของธรรมชนะรสทั้งปวง เราจะได้สัจจะความ

จริงอันนั้น ถ้าได้สัจจะความจริงอันนั้น เวลาเราบวชขึ้นมาบวชเพื่อสืบทอดพุทธศาสนา แล้วก็ศึกษา ศึกษาแล้วประพฤติปฏิบัติ ถ้าประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ความจริงอันนี้เกิดขึ้น ความจริงอันนี้เกิดขึ้น

ฉะนั้น สิ่งทีรูปรูปเคารพต่างๆ มันแต่ละพื้นถิ่นมันก็ไปอย่างหนึ่ง ดุสิตปะสิ ศิลปะต่างๆ สิ่งที่ยิ่งโบราณวัตถุสวยงามมาก ดีมาก เป็นยุคเป็นสมัย อันนี้มันก็เป็นสิ่งที่ว่าจิตใจของคนเขามีคุณธรรมแล้วเขาเป็นแบบนั้น แต่ถ้ามันเป็นความจริงนะ มันเป็นความจริงนะมันเป็นความจริงเข้ามาในใจ ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ถ้าเราปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม สิ่งนี้ทำสิ่งนี้ อันนี้ยกนี้ไว้ก่อน ยกพระพุทธบาทสี่รอย เพราะว่ามันจะเอามาพัวพันกัน สิ่งนี้เป็นถาวรวัตถุ สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ คำว่ายึดเหนี่ยวจิตใจ แต่จิตใจมันยังไม่มีคุณธรรม ถ้าจิตใจมีคุณธรรมเอาเข้ามาที่นี้

สิ่งที่ปัญหาที่เกิดขึ้น เขาบอกมีปัญหาเกิดขึ้น เขาต้องรับผิดชอบปัญหาทางโลกเยอะมาก แล้วปัญหาทางโลกนี่ก็วางไว้ ปัญหาทางโลกถ้าเราพิจารณาของเราได้ เราวางไว้ได้ จิตใจเรามีความสะดวกสบายแล้วเราทำหน้าที่การงานของเราเพื่อประสบความสำเร็จของเรา แล้วมีเวลาภาวนาอย่างเดียว ถ้าภาวนาได้นะอันนั้นวางไว้เลย ฉะนั้นเรายังภาวนาไม่ได้มันละล้าละลังใจ จะต้องไปเห็นสิ่งใดที่ยืนยันว่ามรรค ผลมีจริง ถ้ามีการยืนยันมรรค ผลมีจริงเราก็จะทำด้วยความจริง แล้วเราจะไม่ลุ่มๆ คล่ำๆ เราจะไม่ลังเลสงสัย แต่ถ้าจิตใจเรายังลังเลสงสัยอยู่มันก็ต้องเที่ยวแสวงหาอย่างนี้

เราบวชใหม่ๆ เราใช้ของเรา เห็นใหม่ ถ้าบวชเสร็จแล้ว เวลาไปที่วัดป่าสุทธาวาส เราจะไปดูพระธาตุของหลวงปู่มั่น สมัยบวชใหม่ๆ นะจะไปดูพระธาตุหลวงปู่มั่น แล้วก็พูดกับตัวเองว่านี่กระดูกของพระอรหันต์ เพราะเป็นพระอรหันต์ถึงเป็นพระธาตุ เราจะแวะไปที่วัดป่าสุทธาวาสตอนบวชใหม่ๆ ปี ๒ ปีจะไปหนหนึ่ง ไปดูแล้วพิจารณา ให้ยืนยันๆ ว่ามันมีอยู่จริง มันมีอยู่จริงๆ แล้วเวลามาอยู่กับครูบาอาจารย์ ครูบาอาจารย์ท่านตอบปัญหาได้ ท่านชี้มาได้มันก็มั่นใจ เพราะเวลาเราสงสัยใช้ใหม่ เวลาเราสงสัย ดุสิตเหมือนกับเรานั่งภาวนาไป เราารู้เห็นสิ่งใดเราแก้ไขไม่ได้ แต่เวลาครูบาอาจารย์ท่านอธิบาย ท่านชี้ทางสว่างไปได้เลย มันเป็นไปได้

ถ้ามันเป็นไปได้เอาตรงนี้ ถ้าตรงนี้มันเป็นไปได้ เราปฏิบัติ เวลาเรายังไม่แน่ใจเราก็อาศัยสิ่งนั้นเพื่อความมั่นคง เพื่อให้จิตใจเรามีที่พึ่ง เพราะบอกว่คำว่ายึดเหนี่ยวจิตใจ

แต่เวลาเราจะเอาจริงๆ เราจะต้องภาวนาของเรา เพื่อ เพื่อสิ่งที่ว่าไม่อย่างนั้นมันอนิจจังใจ เดี่ยวดี เดี่ยวเจริญ เดี่ยวเสื่อม เวลาจิตใจมันดีขึ้นมามันก็คิดแต่เรื่องดีขึ้นมาละ มันก็พอได้ เดี่ยวเดี๋ยวมันก็เสื่อมลง พอเสื่อมลงก็ทุกข์อีกแล้ว ทีนี้พอเสื่อมลงแล้วทุกข์ ไอ้นี้เป็นความทุกข์มันเป็นความจริงอยู่แล้ว มันเจริญแล้วเสื่อม เจริญแล้วเสื่อม เราก็เอาจริงของเราสิ

ถ้าเอาจริงของเรา นี่พระพุทธบาทสี่รอยก็ไปดูมาแล้ว รูปต่างๆ ก็ไปดูมาแล้ว ทีนี้ มันเหลืออย่างเดียวเหลือแต่ทำจริงๆ ถ้าเหลือทำจริงๆ ของเรา เราทำจริงของเรา เห็นไหม ถ้าทำจริงของเรา ๒,๐๐๐ กว่าปีนะ สดๆ ร้อนๆ สมามิสมย์พุทธกาลกับสมามิสมย์นี้ก็ เหมือนกัน เวลาเกิดปัญญาขึ้นมา มันจะสมย์ไหน ทุกข์สมย์พุทธกาล ทุกข์สมย์นี้ เหมือนกัน แต่ แต่ทุกข์สมย์นี้ทุกข์มากกว่า ทุกข์มากกว่าเพราะอะไร? ทุกข์มากกว่าเพราะ สังคมมันซับซ้อนมากกว่า สมัยพุทธกาลสังคมเขาไม่ซับซ้อนขนาดนี้ เพราะสังคมอยู่ที่ ไหนก็อยู่สังคมนั้น เพราะการคมนาคมต่างๆ การสื่อสารมันยังช้ากว่านี้มาก เดี่ยวนี้ทุกอย่างมันรวดเร็วไปหมดเลย นี่สังคมซับซ้อนไปหมดเลย

แล้วเดี๋ยวนี้เวลาเขาข้อถกกัน พระอรหันต์เต็มไปหมด ทีไหนก็มีพระอรหันต์ เขา ใช้เทคโนโลยีโปรโมทเขาเป็นพระอรหันต์ไง แล้วพอโปรโมทไปคนยังไม่ใช้ปัญญา แยกแยะมันก็เชื่อไปก่อนไง มันเชื่อไปก่อนมันไม่ใช้ปัญญาไง แต่ถ้าใช้ปัญญาไปแล้วไป พระอรหันต์เขาไม่โปรโมทเขาหรอก พระอรหันต์เขาเป็นพระอรหันต์ในหัวใจ เขาเป็น พระอรหันต์โดยความจริง เป็นพระอรหันต์แล้วครูบาอาจารย์ หรือว่าผู้ที่แสวงหาเขาจะ แสวงหาไปหาตนเอง ไอ้โปรโมทๆ นั่นล่ะเรื่องโลกทั้งนั้น เพราะเรื่องโลกก็เรื่องของ กิเลส

ฉะนั้น สิ่งที่ว่าทุกข์สมย์พุทธกาล กับทุกข์สมย์นี้อันเดียวกัน แต่ทุกข์สมย์นี้ทุกข์ มากกว่า ทุกข์สมย์นี้เร็วกว่า กรรมสมย์นี้กรรมติดจรวด กรรมสมย์พุทธกาลต้องรอกรรม ให้ผล กรรมให้ผล เดี่ยวนี้กรรมมันติดจรวดเลย ใครทำอะไรได้ไว้ เพราะว่าเทคโนโลยีมัน ไว เดี่ยวมันก็เปิดมาหมด ฉะนั้น ถ้าเรามีสติปัญญาอย่างนี้เราย้อนกลับมาตัวเราแล้ว ย้อนกลับมาตัวเรา สิ่งทีไปกราบมาแล้ว สิ่งทีเคารพบูชามาแล้วก็ได้เคารพบูชาแล้ว สิ่ง ทีเคารพมา เคารพมาเพื่อความมั่นคงของใจ เคารพมาเพื่อบุญกุศล ไม่ได้เคารพมาด้วยความสงสัย ไม่ได้เคารพมาแล้วก็มาถามหลวงพ่ หลวงพ่ไม่ได้ไปไหนเลยนะ จะต้อง มาเคลียร์ปัญหา

เราเคารพมาแล้ว เราเคารพมาแล้วเราเป็นที่เรามั่นใจแล้ววางไว้ เคารพแล้ว เพราะว่าพระพุทธบาทสี่รอยก็อยู่ที่เชิงใหม่ ถ้าเรากลับบ้านแล้วเราก็อยู่บ้านเรา แต่ความผูกพันเนาะ ความผูกพัน เราเคยเห็น เคยรู้มันก็จะอยู่ในใจเรา ถ้าเราไม่เคยรู้ไม่เคยเห็นมันก็ไม่อยู่ในใจเรา เราวางอันนั้นไว้ ที่ไหนเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่ไหนเป็นสิ่งที่น่าเคารพบูชา เราก็ได้ไปเคารพบูชามาแล้ว คราวนี้เราจะเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยความจริง เขาไปสังเวชนียสถานทั้ง ๔ เขาก็ไปของเขา ถ้าเราไปของเรา เราจะกำหนดพุทธโศกของเรา กำหนดพุทธโศกของเรา เราจะเคารพองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยความจริงของเรา แล้วถ้าเคารพได้ที่นี้ เรามีสติ เรามีคำบริกรรม เรามีปัญญาอบรมสมาธิ ถ้าเราทำได้จริงขึ้นมา นี่สัมมาสมาธิ

สุขอื่นใดเท่ากับจิตสงบไม่มี มันปล่อยวางความทุกข์ ความยากได้ชั่วคราวันะ สิ่ง ที่ทุกข์ที่ยากมันปล่อยวางได้ เวลาพระเราอดอาหาร อดอาหารเป็นกลอุบายวิธีการ เวลา อดงดควัตรเป็นการขัดเกลากิเลส การอดอาหาร การต่อสู้กับกิเลสก็เป็นวิธีการ เป็นการขัด เกลา เวลากำหนดพุทธโศก พุทธโศก แล้วใช้ปัญญาไล่ไป เวลามันเข้าสู่ความสงบ ความหิว ความกระหายมันดับหมดเลย ความหิว ความกระหายมันเป็นกลอุบายวิธีการที่เราจะ ภาวนา นี่วิธีการเราลงทุนลงแรงขึ้นไปมันก็กระหาย มันก็มีการขบ การเมื่อย มันก็มี เวทนา มันมีความเจ็บปวดไปทั้งนั้นแหละเวลามีการกระทำ

เวลาจิตมันปล่อยเริ่มละเอียดเข้ามา พุทธโศก พุทธโศกละเอียดเข้ามา เวลามันเข้าสู่ สมาธิระดับหมดเลย เวทนาก็หายหมด ความทุกข์ ความยากมันปล่อยวางหมดเลย สุข อื่นใดเท่ากับจิตสงบไม่มี แล้วถ้าจิตนี้มันยกขึ้นสู่วิปัสสนา มันฝึกหัดใช้ปัญญา สิ่งที่เรา ค้นคว้ามา เราศึกษามาในพระไตรปิฎก เห็นไหม ในพระไตรปิฎกน่ะธรรมและวินัยชี้เข้า มาที่ใจทั้งหมด มันเป็นวิธีการ ในธรรมจักร ในอาทิตตฯ อนัตตฯ บอกถึงวิธีการ เวลาเทศน์ ปัญจวัคคีย์ เห็นไหม ชั้น ๕ เป็นเราหรือไม่เป็นเรา ไม่เป็นเราพระเจ้าคะ ไม่เป็นแล้วยึด ไว้ทำไม? ไม่เป็นทำไมไม่ปล่อยวาง

นี่เวลาคำว่าปล่อยวาง นี่เป็นคำสวดใช้ใหม่ แต่ถ้าความจริงมันพุดไปด้วย แล้วมัน ปล่อยไปด้วยใจ มันจี๊ดเดียนั้นมันเป็นปัจจุบันใจ พอปล่อยมาๆ นี่เทศน์อนัตตลักษณะสูตร ปัญจวัคคีย์เป็นพระอรหันต์เลย สิ่งที่เราไปศึกษาๆ เวลาเราศึกษามาเป็นวิธีการทั้งนั้น แหละ เป็นวิธีการ ในพระไตรปิฎกเป็นวิธีการ ศึกษา เราศึกษามาเราทำของเราให้

เป็นจริงขึ้นมา เวลาภาวนาไป เห็นไหม นี่ตริกในธรรม เอาธรรมนั้นมาใคร่ครวญ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนอย่างไร องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนใครแล้วเราเป็นใคร เราเป็นใคร เราเป็นนักปฏิบัติใจ

เวลาจิตของเรา เห็นไหม ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่เรา ไม่ใช่เขา จิตมันก็คือจิต ธรรมชาติกับความรู้สึกมันก็เป็นความรู้สึก ทุกดวงใจมีความรู้สึกเหมือนกัน แต่ความรู้สึกนี้มันอยู่ที่จิตนิสัยคือความชอบ ความชอบส่วนความชอบดี เพราะมันจิตสงบเข้าไปแล้วมันไปสู่จิตเดิมแท้มันวางความชอบ มันวางความชอบเข้าไป มันไปสู่จิตเดิมแท้ พอสู่จิตเดิมแท้ที่สัมมาสมาธิ พอสัมมาสมาธิถ้ามั่นน้อมไปๆ ถ้าน้อมไปให้ไปเห็นสติปัฏฐาน ๔ นี่ถ้ามั่นพิจารณาไป ปัญญามันจะเกิด แล้วพอปัญญามันเกิด มันเกิดภาวนามยปัญญา

ถ้าปัญญามันเกิดขึ้นมา เห็นไหม ใจคำถามข้างนอกมันเป็นเรื่องข้างนอกหมดเลย ใจสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจมันเป็นเรื่องนอกหมดเลย แต่มันสำคัญกับชาวพุทธ สำคัญกับคนที่ยังไม่มีหลักมีเกณฑ์ เอาสิ่งนี้เป็นที่ยึดเหนี่ยวไว้ไม่ให้เราหลุดออกไป ไม่ให้เราหลุดออกไปไปเป็นเดียรฉัตร ไม่ให้หลุดออกไป ไปเข้ารีต ไม่ให้หลุดออกไปไปเชื่อถืออย่างอื่น ให้มันคงในรัตนตรัยพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ แต่เวลามันเกิดปัญญาขึ้นมา พอเกิดปัญญานี้มันพิจารณาเข้าไป แยกแยะเข้าไป ในสติปัฏฐาน ๔ ทั้งแยกทั้งแยะเกิดปัญญาขึ้นมา พอปัญญามันเกิดขึ้นมาสมุจเฉทปหาน นางวิสาขาไม่ได้บวช แต่นางวิสาขาเป็นพระโสดาบัน

นี่เวลามันเป็นจริงขึ้นมามันเป็นกลางหัวใจใจ หัวใจนี้เป็นอริยบุคคลขึ้นมาใจ ถ้าหัวใจเป็นอริยบุคคล มันสูงส่งกว่าวัตถุภายนอกมหาศาลเลย มันสูงส่งกว่ารูปเคารพทั้งหมดเลย นี่เป็นรูปเคารพ เราไม่ได้ดูถูก ไม่ได้เหยียดหยาม เป็นรูปเคารพ ในเมื่อคุณใช้เวลาหลวงตาท่านบอกของท่าน เวลาท่านรู้คงจะไปท่านไม่มีรูปเคารพท่านก็ขึ้นมานี้ระลึกขึ้นมาแล้วกราบ เพราะอะไร? เพราะเราต้องการให้หัวใจกราบ

เราระลึกถึง เราเห็นคุณใจเราก็กราบ แต่ถ้าเรามีรูปเคารพขึ้นมาเราก็กราบมันจะเสียหายอะไรล่ะ? แต่ แต่มันเป็นวิทยาศาสตร์ มันเป็นวิทยาศาสตร์ให้พวกปัญญาชนบอกว่า อ้าว กราบทำไมมันเป็นทองเหลือง กราบทำไมมันเป็นอิฐ หิน ปูน ทราช อ้าว เขาไม่ได้กราบตรงนั้น ใจเขามีคุณธรรม ใจเป็นธรรมขึ้นมามันซาบซึ้งนะ ซาบซึ้งว่าองค์

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบุกเบิกมามันทุกซอกทุกขนาดไหน เวลาเป็นพระโพธิสัตว์ คุณติ เป็นเทมียี่แป้ เป็นพระเวสสันดร เวลาจะสร้างบารมีมา จะสร้างมาเพื่อเป็นคนดีประชาชน จับได้

ประชาชนจับได้ใส่ส่งนะคนทำดี กว่าจะได้ดีมาท่านทุ่มเทขนาดไหน แล้วพอ ท่านทำของท่านได้ขึ้นมา เราเองเราไม่ได้ทำขนาดนั้น เราไม่มีปัญญาได้ขนาดนั้น แต่เรา ยังมาเกิดร่วมสมัย เราเป็นศากยบุตรพุทธชินโรส มาเกิดเป็นลูกศิษย์ เกิดมาเป็นผู้ที่ได้เกิด ในพุทธศาสนา นี่เราทำของเรา ให้เป็นความจริงของเรา ถ้าเป็นความจริงของเราขึ้นมา มันจะเป็นความจริงที่นี้

ถ้าเป็นความจริงที่นี้ ไอนี้พอพูดถึงเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ เราไม่ค่อยอยากจะพูด ออกไป พอพูดออกไปแล้วเพราะความเห็นของคนใจ ความเห็นของคนมันแตกต่างกัน ใหม่ๆ ถ้าความเห็นของคนเขาถือเป็นจริงเป็นจังขึ้นมา เขาเตะไม่ได้เลยนะ แต่ของเรา นี่ เราชาวพุทธด้วยกันเราจะไม่นับถือหรือ? เราก็นับถือนะ แต่การนับถือของเรา นับถือไว้ ยึดเหนี่ยวจิตใจ แล้วจะภาวนาจิตใจเราให้สูงขึ้น คำว่าสูงขึ้นมันต้องมีปัญญาที่มากขึ้น ปัญญาที่มีคุณธรรมสูงขึ้น

พอสูงขึ้นถ้าพูดถึงธรรมะบั้นมันก็บอกว่าค่าสูงกับต่ำจริงไหม? มันก็บอกว่าเรา สูง เขาต่ำไป ก็หาว่าเป็นการเหยียดหยามกัน เป็นการเหยียดหยามกัน แต่ความจริงมันไม่ใช่ นะ ความจริงจิตใจพื้นฐาน แล้วจิตใจยกสูงขึ้นมันต้องสูงขึ้นสิ ถ้ามันสูงขึ้นมันเป็นการ เหยียดหยามไหม? ไม่ได้เหยียดหยามเลย เพราะว่ามันเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ แต่จิตใจที่ มันพัฒนาแล้วมันสูงขึ้น แล้วมันพัฒนาขึ้น ยิ่งถ้าใช้ปัญญาไปแล้วนะ ถ้ามีคุณธรรมในใจ อย่างโสคาบัน สกิทาคามี อนาคามีมันยังมีคุณธรรม เพราะเป็นพระโสคาบันไม่ลุ่มคล้ำ ไม่ลุ่มคล้ำในศีล ไม่ลุ่มคล้ำพรามาส

นี่มันเห็นอะไรมันเป็นประโยชน์ไปหมดแหละ แต่เป็นประโยชน์กับโลกนะ แต่ ถ้าเป็นกิเลสมันไปติด มันไปยึด ไปเหนียว ไปติด คุณติประชาชนเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจไป กราบ ไปไหว้ไหว้ใหม่ คุณสัตว์ดี ตึกแก จึงจกมันอยู่ที่นั่น มันก็เกาะอยู่แถวนั้นแหละ บริเวณ นั้นแหละ แล้วมันได้อะไรละ? มันหาอาหารของมันนะ มันอยู่ตรงนั้นมันหาอาหารของมัน มันเป็นสัตว์ มันไม่ได้ประโยชน์จากตรงนั้น มันได้แต่เป็นที่อยู่อาศัย แต่คนไปกราบ ไปไหว้ โอ้โฮ จิตใจมีบุญ จิตใจมีความระลึก นี่มันต่างกันอย่างไรจิตใจสูง จิตใจต่ำ

ฉะนั้น สิ่งที่รูปเคารพข้างนอกเป็นที่ยึดเหนี่ยวเราก็เห็นด้วย แต่ถ้าในการปฏิบัติ ในการปฏิบัติมันต้องวาง แม้แต่อารมณ์ของเรายังต้องวางเลย แม้แต่ทิฐิมานะเราจะ สำรอก จะคายมันออก ฉะนั้น สิ่งนี้เราจะสำรอก จะคายมันออก เวลาคายมันออกไปแล้ว สิ่งที่เป็นรูปเคารพต่างๆ ยังมีคุณค่า มีคุณค่ากับใจนั้น แต่เวลาจะพูดถึงธรรมะ เวลาจะดึง จิตใจที่ติดอกอยู่ให้ปล่อยวางตรงนั้นมันมันต้องพูดให้เห็นภาพชัดใจ ถ้าเห็นภาพชัดเขาก็ บอกว่า โอ้โฮ คุณถูกเขาไปทั่วเลย

ไม่ใช่คุณถูก ไม่ได้คุณถูกเหยียดหยามใคร เพียงแต่บอกว่าอะไรสูง อะไรต่ำ อะไร หยาบ อะไรละเอียด สิ่งที่ยาบและละเอียด แล้วเวลาจิตใจที่มันเป็นจริงขึ้นมามันข้าม พันทั้งดีและชั่ว ความดี ที่เราคิดอยู่ เรายังคิดอยู่ เราต้องละทิ้งหมด ละทิ้งทั้งดีและชั่ว ดี ก็ต้องละ ชั่วก็ต้องละ ถ้าฉันคิดว่า ฉันคิดว่าฉันดีกว่า ถ้าชั่ว ชั่วก็กลุ่มของฉัน ฉันจะเอา ประโยชน์ของฉัน นี่ละทั้งดีและชั่ว ถ้าละทั้งดีและชั่วมันละไปหมด

ฉะนั้น เอาตรงนี้ สิ่งนี้เป็นสัญลักษณ์ มันเป็นสัญลักษณ์นะ แล้วจะบอกว่าตัว เจ้าของรอยพระบาทจะตัวใหญ่ตัวเล็กนั้นอีกเรื่องหนึ่ง แล้วอย่างที่ว่าจริงไม่จริงมันอีก เรื่องหนึ่ง แต่สิ่งที่ว่าเราทำกันไว้เพื่อเป็นการเคารพ เป็นการยึดเหนี่ยว เพราะมันมีนะ เตียนนี้ไปวัด ถ้าเป็นเมื่อก่อนเราไม่บวชเราก็งงๆ นะ ไปบางวัดเขามีพระพุทธรูป ๕ องค์ เขาบอกนี่พระพุทธรูปเจ้า ๕ องค์ กิ่งเหมือนกันนะ แต่มันมีอยู่ในตำราใช้ไหม พระศรีอริย เมตไตรย ถ้าตรัสรู้มาเขามีพระพุทธรูปเจ้า ๕ องค์ องค์ที่ ๕ ยังไม่ได้เกิดเขาสร้างไว้แล้ว พระพุทธรูปเจ้า ๕ องค์ เขาสร้างไว้ก่อนแล้ว

นี่ก็เหมือนกัน การสร้างมา การทำมาเพื่อเป็นการยึดเหนี่ยวจิตใจ อันนี้มันเป็น เรื่องของสัญลักษณ์ ของวัตถุ เพื่อประโยชน์กับคนยึดเหนี่ยว ประโยชน์กับชาวพุทธ แล้ว เราก็เกิดมาเป็นชาวพุทธเหมือนกัน เราก็พยายามจะประพฤติปฏิบัติ เพราะของอย่างนี้ หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านรุดงค์ไปทั่วประเทศไทย ท่านไปรู้ ไปเห็นมาทั้งนั้นแหละ แล้วท่านวางไว้ ท่านบอกหลวงปู่เสาร์บอกไว้ว่าให้เจ้าของเขามา ให้ผู้ที่เขาจะมาบริหาร จัดการเขามา แต่ครูบาอาจารย์ของเราท่านจะบริหารจัดการ ท่านจะพาใจของท่านให้พ้น จากกิเลส ให้พ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด

ฉะนั้น อันนี้คือเป้าหมายของครูบาอาจารย์ที่ท่านมีเป้าหมาย อย่างของเราถ้าใคร ยังไม่ถึงเป้าหมายขนาดนั้น แล้วเราว่าทำแล้วเราจะไปไม่ไหวเราก็วางไว้ สร้างบารมีของ

เรา พยายามทำของเราให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะถึงที่สุดนะ ถ้าไม่ถึงที่สุดจะต้อง
เวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ แล้วถ้าเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะแต่ละภพแต่ละชาติจะมีทุกข์
ยากขนาดไหน เราก็ได้สัมผัสกันมาแล้วละ แต่ถ้าเราพยายามปฏิบัติของเรา เพราะอะไร?
เพราะธรรมโอสถ สัจธรรม ธรรมเหนือโลก ถ้าเราได้สิ่งนี้ประเสริฐแล้ว นี่เราจะได้สิ่งนี้
เป็นคุณสมบัติของเรา เป็นธรรมะของเรา เป็นความรู้แจ้งในใจของเรา เอวัง